

К. е. н. Ковшун Н. Е.

*Національний університет водного господарства
та природокористування (Україна)*

РОЛЬ РЕНТНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ НА ЗАСАДАХ РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

При використанні економічних методів забруднювачам навколишнього середовища надається максимальна свобода у виборі своєї стратегії: витратити кошти на екологізацію виробництва чи сплачувати кошти за забруднення та порушення навколишнього природного середовища. Проте всі економічні параметри (розміри податків, платежів) регулюються централізовано і являються для учасників господарської діяльності зовнішніми. Як і при адмініструванні заходів з охорони природи фіксується бажаний стан навколишнього середовища, але шлях збереження цього стану не регламентується, хоча підприємство і потрапляє в жорсткі економічні рамки [4]. При цьому економічне стимулювання може здійснюватися методами позитивної та негативної мотивації (табл. 1).

Економічний механізм природокористування повинен не тільки протидіяти порушенням встановлених правил та норм санкціями і штрафами, але й заохочувати підприємства, що ведуть боротьбу за збереження природного середовища та прагнуть таким чином до оптимізації ресурсозабезпечення.

Вказаний поділ економічних інструментів є певною мірою умовним, оскільки один і той самий інструмент можна віднести до різних елементів. Наприклад, плата за використання природних ресурсів, що виділена окремим елементом економічного механізму природокористування, є не лише примусовою, а має й стимулюючий характер.

Зазначимо, що саме платність природокористування становить квінтесенцією економічного механізму природокористування та є важливим елементом розвитку економічних систем на засадах ресурсозбереження.

Базовою проблемою платності природокористування є визначення вартості використаних природних ресурсів. На сьогодні існують дві основні концепції оцінки природних ресурсів [3]:

- витратна, в основі якої лежить теорія трудової вартості;
- рентна, що базується на визначенні національного ефекту освоєння природного ресурсу.

Таблиця 1. Характеристика економічних інструментів природокористування

Заходи примусового характеру	Заходи стимулюючого характеру
Плата за користування природними ресурсами	Державні субсидії на природоохоронні цілі
Плата за відтворення і охорону природних ресурсів	Податкові пільги
Компенсаційні платежі за вибуття природних ресурсів з цільового використання чи погіршення їх якості	Прискорена амортизація очисного обладнання
Плата за викиди і скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище	Безпроцентні позики спеціального випуску для придбання очисного обладнання
Податок на прибуток підприємств, що випускають екологічно небезпечну продукцію та застосовують екологічно небезпечні технології	Довготермінові позики з низьким відсотком погашення Цінове стимулювання виробництва екологічно чистої продукції
Штрафні санкції за невиконання природоохоронного законодавства, порушення екологічних стандартів, надлімітне використання природних ресурсів	Включення всіх екологічних витрат у собівартість продукції

Відповідно до першого підходу фундаментом оцінки ресурсу служать обсяги витраченої живої та уречевленої праці.

Якщо економічна оцінка ресурсів визначається за методом диференціальної ренти, то враховуються існують різні умови експлуатації природних ресурсів і різні їх запаси. Прибічники даного підходу не лише обґрунтували його переваги, а й внесли практичні пропозиції щодо методології та методики обрахунку економічної оцінки природних ресурсів [1; 2; 5–7].

Найбільш правомірним, на нашу думку, є визначення цінності природного ресурсу як прямої функції від диференціальної ренти, що являє собою, з одного боку, визначення рівня суспільно необхідних та максимально допустимих витрат, та, з іншого боку, встановлення народногосподарського ефекту, який виникає при виготовленні продукції з конкретного запасу ресурсу. Економічна оцінка конкретного виду природних ресурсів повинна враховувати особливості використання та відтворення даного ресурсу.

На сьогодні в Україні існує ряд методик для визначення економічної оцінки природних ресурсів. Вони враховують зміни, що відбуваються у нашому суспільстві і служать методологічною базою при визначенні величини зменшення цінності природно-ресурсного потенціалу регіону в результаті антропогенного впливу. Разом з тим, найбільш складним кроком встановлення загального обсягу екологічних збитків є обрахунок прогнозованих втрат від пошкодження навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Галинська Ю. В. Економіко-юридичні аспекти виникнення, вилучення та розподілу природно-ресурсної ренти при експлуатації надр / Ю. В. Галинська // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 12(2). – С. 69–74.
2. Голян В. А. Економічний механізм природокористування: рентна плата за спеціальне використання природних ресурсів / В. А. Голян, І. І. Андрощук // Бізнес Інформ. – 2017. – № 9. – С. 166–174.
3. Економічна (грошова) оцінка природних ресурсів лісового фонду України (теорія, методологія, методика) / Я. В. Коваль, І. Я. Антоненко ; НАН України, Рада по вивченню продукт. сил України. – К. : РВПС України НАН України, 2004. – 163 с.
4. Економічна оцінка природних ресурсів: основні методологічні підходи / М. А. Хвесик, Н. В. Збагерська ; Рівненський держ. технічний ун-т. – Рівне : [б.в.], 2000. – 192 с.
5. Ковшун Н. Е. Роль рентного підходу у вдосконаленні економічного механізму водокористування / Н. Е. Ковшун // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. – 2015. – Вип. 1. – С. 32–38.
6. Левченко О. І. Формування рентних платежів за користування надрами (концептуальний підхід) / О. І. Левченко, Б. І. Малюк, О. М. Підтілок // Зб. наук. пр. Укр. держ. геологорозв. ін-ту. – 2007. – № 2. – С. 214–220.
7. Шерстюкова К. Перерозподіл природно-ресурсної ренти з метою добробуту суспільства: досвід штату Аляска / К. Шерстюкова // Схід. – 2016. – № 3. – С. 43–51.

К. т. н. Коляда Ю. В., к. е. н. Кравченко Т. В.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Україна)

КРЕДО ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ СЬОГОДЕННЯ

Прийняття доцільних управлінських рішень в економіці, якими формується економічна політика суспільства, немислиме без знання механізму функціонування господарської системи, без інформації про ступінь взаємодії її складових (елементів або підсистем) в залежності від стартових умов чи керуючих сигналів.